

Управління культури і туризму, національностей та релігій
Сумської обласної державної адміністрації

Місто ЯРОСЛАВНИ

№4 (18) липень - серпень 2013 р.

Газета комунального закладу Сумської обласної ради
Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі

До 1025-річчя Хрещення Київської Русі

СВЯТИЙ РІВНОАПОСТОЛЬНИЙ КНЯЗЬ ВОЛОДИМИР

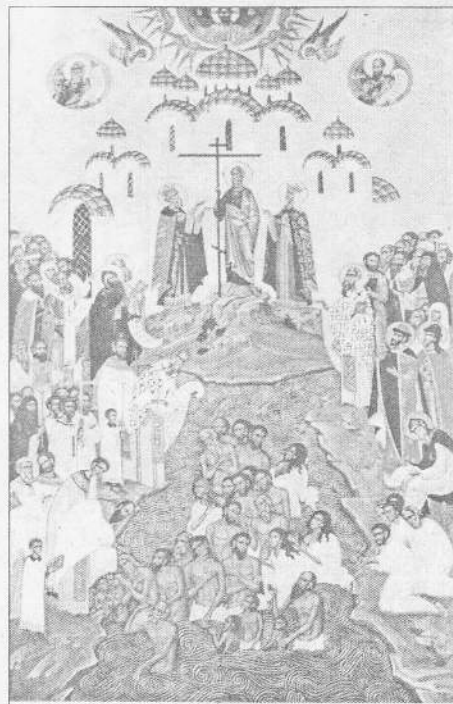
Цього року святкується 1025-річчя від дня Хрещення Русі. Для нас, путивлян, цей ювілей подвійний, оскільки й наше місто було засноване приблизно того періоду. Хрещення Русі відбулося завдяки подвигу рівноапостольного князя Володимира. Разом з цим, прямо чи посередньо, Володимир Святославич є засновником Путивля.

Згідно зі скугими свідченнями літописця, 988 року Володимир сказав: «...се не добро, что мало городов около Кисва», після чого «нача ставить города по Десне и по Остру, и по Трубежу, и по Суле, и по Стугне». Скептики будуть заперечувати: «Яке відношення мають

Проведені О.В. Сухобоковим археологічні розкопки повною мірою підтвердили ці слова. Місцевість, яку займає Путивль, була заселена споконвіку. Люди селилися на місцях вигідних й зручних для життя та оборони. Прибережний пагорб, відомий зараз як «Городок», був культовим центром, святилищем для мешканців навколишніх урочищ. На більшості таких поселень поблизу Путивля «... життя, мабуть, припинилося в середині – кінці X століття, хоча немає ніяких підстав говорити про насильницькі причини (відсутні сліди згаріщ). Складається враження, що мешканці поселень на Микольській Гірці та Контевій Горі покинули їх, забравши все, скільки-небудь цінне, й переселилися в більш безпечне місце, яким, вірогідно, у кінці X століття було городище в урочищі Городок».

Згадане О.В. Сухобоковим переселення людей відбулося одночасно, свідомством тому, мабуть, було чеське розпорядження або наказ. Якби це переселення було спонтанним, воно могло тривати багато років, навіть століття. Все перелічене вище, переконує нас у тому, що Путивль

(Продовження на 2-й стор.)

Хрещення Русі.
Сучасна ікона

Великий князь Володимир Святославич.
Портрет царського титулярника (1672 р.)

ці слова літопису до Путивля, адже серед перелічених річок назва Сейму відсутня?». Відповідь на це питання дає археолог Олег Васильович Сухобоков: «Сейм, на якому знаходиться Путивль, тут не згадується. Проте, з найбільш ранніх повідомлень письмових джерел (а також за даними археології – прот. О.Ч.) відомо, що саме на Десні, Сулі, Сеймі знаходилися поселення слов'янського племені сіверян, які входили до складу давньоруської держави і виявилися одним зі значних компонентів, що утворили давньоруську народність. Звідси виходить, що пропуск назви Сейму в переліку лівобережних приток Дніпра був випадковим, оскільки для літописця і його сучасників присутність в ньому Сейму саме собою припускалася».

КАЛЕНДАР ПАМ'ЯТНИХ ДАТ (липень – серпень)

240 років пам'яті Гійома Левассера де Боплана, французького інженера й військового картографа. Книга Боплана «Опис України» - цінне історичне джерело для вивчення побуту запорозького козацтва і селянства, а також інших станів;

70 років Карпатського рейду (з 12 червня по 1 жовтня 1942 року);

1025-річчя Хрещення Київської Русі (988 р.);

70 років пам'яті С.В. Руднева, одного із керівників партизанського руху в Україні, комісара партизанського з'єднання Сумщини, генерал-майора, Героя Радянського Союзу;

55 років від дня народження В.В.

Вечерського, кандидата архітектури, заслуженого працівника культури України, лауреата Державних премій України;

960 років від дня народження Володимира Мономаха (1053-1125), Великого князя Київського;

900 років «Уставу» Володимира Мономаха;

790 років битви на р. Калці між монгольськими і руськими військами (1223 р.);

310 років «Арифметике» Леонтія Магницького (раритетне видання цієї книги з бібліотеки М.С. Маклакова зберігається в фондах ДІКЗ);

22-га річниця Незалежності України.

(Продовження. Початок на 1-й стор.)

остаточно оформився як місто в кінці X століття за наказом князя Володимира Святославича.

Пішим свідком тих давніх часів є земляний вал, що знаходиться біля входу на Городок. Переживши реконструкції та перебудови, він непогано зберігся й досі.

Як відомо, в 981-982 роках князь Володимир здійснив похід на в'ятичів, який закінчився обкладенням їх даниною (в'ятичі – східнослов'янський племінний союз, який проживав у басейні Верхньої та Середньої Оки). Можна припустити, що князь Володимир Святославич міг бувати в Путивлі. На жаль, серед супутників Володимира не було людей, подібних Павлу Алеппському, спроможних докладно описувати всі точки маршруту князя.

Минуло понад сто років і шляхом Володимира (з Києва до в'ятської землі) пройшов чернець Печерського монастиря – преподобномученик Кукша. Цей святий, який за своїм народженням належав до в'ятського племені, йшов з проповіддю до своїх земляків, де прийняв мученицьку смерть близько 1110 (або 1114) року.

Натільні хрестики XII ст. з експозиції Путивльського краєзнавчого музею

Сучасний дослідник О.Ю. Карпов пише: «Юнок Кукша і його безіменний учень, мабуть, рухалися з Києва ... шляхом «через в'ятичів», який вів до Ростова і Мурому... Цей шлях пролягав через Чернігів ... Подальший шлях ..., як він відновлюється за даними археологічних досліджень і свідченнями писемних джерел, проходив через Путивль, Севськ... і далі на Карачев, Серенськ, Лобинськ і Москву – вже в'ятицькі міста». Карпов також зазначає, що цією дорогою з давніх-давен користувалися руські князі.

Князь Володимир двічі (985 і 994-997 рр.) ходив на вольсько-камських болгар. Цілоком вірогідно, що його путь і на цей раз пролягав або через Путивль, або через путивльську округу.

Як свідчить «Повість временных лет», «Володимер бо бе от Малуши, ключнице Ользины, сестра же бе Добрыни, отец же бе има Малк Любечанин, и бе Добрыня уй (уй – дядько, брат матері) Володимиру».

З приводу найближчих родичів Володимира – напівлегендарних Добрині й Малуші, донині не змовкають наукові суперечки, з'являються нові й нові версії щодо їх біографій. Можливо, саме ці дві особистості мали деяке відношення до нашої землі. Ще в XIX столітті дослідник Д.І. Прозоровський висловив думку, що Добриня й Малуша були дітьми того самого древлянського князя Мала, який очолював повстання. Тоді було вбито князя Ігоря, за якого жорстоко помстилася княгиня Ольга.

У Путивльському районі й досі існує село Малушине. В Севському районі Брянської області РФ, який має давній тісний зв'язок з Путивлем, є село Добриничі (саме під цим селом 21 січня

1605 року відбувся бій між військом Лжедмитрія I та армією князя Ф.І. Мстиславського; в цьому бою Лжедмитрій потерпів поразку, ледве не потрапив до полону, але зміг утекти до Путивля). Деякі дослідники в назвах цих сіл вбачають сліди пожалування Ольгою земельними угіддями дітей Мала древлянського.

Звичайно, ця версія, що спирається тільки на дані місцевої топоніміки, потребує додаткового дослідження для свого обґрунтування. Разом з тим, наскільки нам відомо, інших населених пунктів (на території історичної Русі) з такими назвами не зафіксовано.

Перші кроки до християнізації Русі було зроблено Володимиром Святославичем негайно після повернення в Київ із Корсуня: руйнування язичницьких святилищ у столиці й хрещення князя за допомогою грецьких священників як тих, які прибули з Анною, так і привезених із Корсуня. Найближчими роками аналогічні масові хрещення було здійснено і в інших великих містах Русі, хоча прямих доказів на це є тільки відносно Новгороду.

Численні знахідки предметів християнської культури (натільних хрестиків, складнів-енколпіїв, литих іконок) у межах міста та його найближчій

окрузі, переконують нас у тому, що саме на зорі християнства путивляни вже були хрещеними. За словами літопису, Володимир Святославич «повеле рубити

церкви и поставляти по местом, идеже стоях у кумири... и нача ставити по градом церкви и попы». Найстарішим з відомих християнських храмів Києва вважається Іллінська церква на Подолі. За переконаннями багатьох дослідників, храми з таким посвяченням ставились на місцях, де, як правило, раніше були язичницькі капища. В Путивлі Іллінський храм здавна (можливо з 988 року) існував у самому центрі міста. Одна з башт путивльської фортеці називалася Іллінською, оскільки вона розміщувалася поблизу храму. Цю церкву в своїх записках згадує Павло Алеппський.

Згідно митрополиту Іларіону, за Володимира Святославича виникли й перші руські монастирі: «Монастыреве на горах стаха, черноризци явишася». Ці слова стародавнього літопису використав у своїй книзі «Описание Софрониевой пустыни» ігумен Палладій (Батенін).

Християнізація Русі супроводжувалася викоринюванням язичницьких капищ і знищенням ідолів. Як правило, на місці зруйнованого святилища, куди протягом століть звикали ходити люди, будувалася церква. Виявлення давніх кісток ведра (дикого кабана) на вищій точці Чудної гори, дає можливість припускати, що та тому місці, де зараз знаходиться монастир, за язичницьких часів було капище. На користь цього свідчить панівне положення самої гори над околицями, а також наявність біля неї групи давніх поселень. Напрошується також й аналогія з Городком – дитинцем літописного Путивля, на території якого було язичницьке святилище, а люди жили поблизу – на височинах.

Скоріш за все, Чудна гора за дохристиянської доби була святилищем для мешканців округи. В контексті даних міркувань логічно стверджувати,

Пам'ятник князю Володимиру в м. Києві

що невдовзі, після 988 року, капище було зруйноване. Щоб направити релігійні потреби вчорашніх язичників у потрібне русло, на освяченому віковими традиціями місці було збудовано новий храм, вже християнський. Можливо, що з часом навкруги храму сформувалась громада, яка стала монастирем.

Навіть якщо врахувати, що у викладених в даній статті фактах є деяка гіпотетичність, все одно стає цілком очевидним той великий особистий внесок князя Володимира Святославича у становлення й розвиток Путивля як міста.

У наш час образ князя-хрестителя Русі добре відомий кожному – його гадані портрети прикрашають сучасні українські банкноти й монети номіналом в одну гривню. Тим паче стає прикро за те, що пам'ять про великого засновника нашого міста не увічнена в Путивлі. Його ім'я не носить жодна вулиця, провулок, не кажучи вже про площу.

У всіх європейських містах ще багато століть тому стало традицією прикрашати центральну площу пам'ятником або пам'ятним знаком на честь засновника міста. Так і стоять ці пам'ятники королям, імператорам, купцям, бюргерам і представникам інших станів, як данина вдячності засновникам.

Наш Путивль має більш ніж тисячолітню неповторну історію, і нам, путивлянам, є чим пишатися. Недаром ДКЗ у м. Путивлі вже чимало років займає перше місце в області з відвідування. Наскільки збагатилася б духовно наше місто, якби в ньому був пам'ятник засновнику – князю Володимиру Святославичу.

У рік славного ювілею постає питання: «Невже «Великий Володимир» літописів, Костянтин Великий Русі, видатний каган старих часів давньоруської літератури, святий і рівноапостольний Руської Церкви, билінний Володимир Красне Сонечко, герой «народного епосу» (за словами В.В. Мавродіна), нарешті, засновник Путивля, не заслуговує того, щоб ми, сучасні путивляни, не віддячили йому гідним пам'ятником? Знаючи всі пам'ятники й монументи, які є в місті, розуміємо – вся багатоща історія літописної путивльської землі зведена лише до діячів XX століття (нерідко до тих, хто не мав жодного стосунку до нашого краю), тоді як інші дев'ять століть майже ніяк не пошановані.

Хочеться сподіватися, що до 1030-річчя Хрещення Русі наше місто прикрасить пам'ятник рівноапостольному князю Володимиру Святославичу.

Олександр Чурочкин,

протоієрей, науковий співробітник ДКЗ

Найдавніше минуле рідного краю

ДОБА БРОНЗИ НА ПУТИВЛЬЩИНІ

Бронзовий вік (III - кінець II тис. до н. е.) – останній великий період первіснообщинної формації.

Відкриття бронзи (сплаву олова і міді) та її поширення викликали принципи зміни в житті суспільства. Поліпшилася обробка землі, що сприяло подальшому вдосконаленню виробництва. Люди дістали можливість вести господарство однією сім'єю, в розпорядженні якої залишалися всі надлишки виробленого.

Бронзові знаряддя праці в житті населення відігравали досить помітну роль, але вони не могли повністю витіснити з ужитку кам'яні вироби. Поряд з бронзовими серпами, наконечниками до списів досить широко використовувалися і крем'яні знаряддя цього типу. З каменю виготовлялися також бойові сокири-молоти, зернотерки, прикраси тощо.

У бронзовому віці триває поглиблення першого суспільного поділу праці (відокремлення скотарства від землеробства).

У степових племен посилюється роль кочового скотарства. У лісостепових племен важливу роль відігравало землеробство. З опануванням більш досконалих знарядь, виготовлених з бронзи, набуло поширення орне землеробство. Асортимент культурних рослин значно зріс. Зі зростанням продуктивності праці створилися умови для посилення майнової нерівності.

Далі посилюється роль батьківського права в роді, що завершується встановленням патріархальних відносин. У цей час почали частіше споруджувати малі за площею житла, де могла мешкати лише одна сім'я. Цей факт свідчить про подальший процес виділення парної сім'ї в роді.

Умовно бронзовий вік поділяють на три періоди: ранній (XXV-XVII ст. до н. е.), середній (XVII-XV ст. до н. е.) і пізній (XV-IX ст. до н. е.)

У кінці III тис. до н. е. і на Путивльщині неолітичні культури змінюються культурами бронзового віку. Одна з них – це середньодніпровська археологічна культура. Вона займала територію Середнього та Верхнього

Знаряддя праці та кераміка Мар'янівської культури

Подніпров'я і басейн Десни в межах України, Росії та Білорусії. Під час свого найбільшого розквіту культура займала територію сучасних Смоленської, Брянської і Курської областей Росії, Могилівської та Гомельської областей Білорусії, Чернігівської, Київської, Сумської та Черкаської областей України.

Культура була виділена В.О. Городцовим, досліджували її Т.С. Пассек, І.І. Артеменко, С.С. Березанська та ін.

Середньодніпровська культура представлена поселеннями, курганами і ґрунтовими могильниками.

На поселеннях цієї культури виявлено залишки жител стовпової конструкції. Вони мали прямокутну форму, підлога і стіни були з глини, стеля – двосхила.

Обряд поховання - трупопокладення, рідше – трупопалення. В обох випадках копали велику яму і клали багато речей (посуд, знаряддя праці, прикраси). Проте, зустрічаються і зовсім безінвентарні поховання.

Кераміка середньодніпровців своєрідна, як за формою посуду - округлодонні глечики, чаші, округлободі амфори, горщики, так і за орнаментом. Візерунок має вигляд насічок, відбитків палички, шнура, прокреслених ліній. Мотиви досить різноманітні – заштриховані трикутники (паркетний орнамент), вертикальні колонки, горизонтальні смуги тощо. Зазвичай орнаментом покрито всю або майже всю поверхню посудини.

Традиційними заняттями були полювання, рибальство, обробка шкір тварин, ткацтво.

Існують різні думки щодо походження та подальшої долі племен середньодніпровської культури. Одна з найбільш вірогідних: середньодніпровські племена сформувалися внаслідок переселення в Середнє Подніпров'я племен шнурової кераміки із заходу (Підкарпаття і Волині) та змішання їх з місцевим населенням, у т. ч. і з півднотрипільським. Припускають, що частина племен середньодніпровської культури розселилася на північний схід – у межиріччя Оки і Ками, де взяла участь у

Линний горщик та крем'яний скребок середньодніпровської культури

формуванні фатьянівської культури, інша частина – залишилась на місці й дала початок східноприпільській культурі середнього етапу бронзової доби. На території Путивльщини поселення середньодніпровців відоме біля с. Волинцеве.

До культур бронзового віку відноситься і мар'янівська археологічна культура, яка отримала свою назву від поселення біля с. Мар'янівка (зараз Бунякине) Путивльського району.

Це поселення було відкрито й обстежено М.Я. Рудинським ще в 1929 році. Пізніше, у 1960-ті роки, були відкриті інші поселення мар'янівського типу біля сіл Іванівка, Волинцеве Путивльського району та Глушечь (зараз Піски) Бурицького району (Д. Я. Телєгін, С.С. Березанська).

Мар'янівська культура займає територію Лівобережного Лісостепу. Східна межа поширення не обмежується територією України. Пам'ятки з мар'янівської керамікою є на середньому Дону (Долговська стоянка) і біля с. Липки Владимирської обл., а також поселення біля с. Воскресенське Самарської області. Датуються культура XVIII-XII ст. до н. е. Припускають, що походження мар'янівської культури пов'язане в Україні з передуючою їй культурою ямково-гребінцевої кераміки неоліту.

Більшість поселень розташовані у заплавах річок на донних підвищеннях (Мар'янівка, Мезин, Кирилівка). Проте, деякі з них розташовані на високому корінному березі. Крім стоянок, які мали сезонний характер, існували довготривалі селища. Житла являли собою як напівземлянки, так і наземні, чотирикутної форми (Студенок V, Волинцеве, Іванівка).

Посуд більш ранніх поселень (Мар'янівка, Волинцеве, Глушечь, Дорошівка Сумської області) ще дуже схожий на неолітичний з ямково-гребінцевою керамікою. Посудини мають конічну форму з маленьким, іноді ледь помітним плоским денцем. До глини, з якої робили посуд, додавали велику кількість дрібнозернистого піску. Посуд мав темно-жовтий або світло-сірий колір. Орнаментация – дрібнозубчаста, складалася з рядів круглих ямок і гусеничок, що чергуються, нанесених відбитками короткої палички, обмотаної мотузкою.

У кераміці більш пізніх поселень (Олексіївка, Студенок V, Малі Будки) переважають високі горщики з прямими стінками. На відміну від більш ранніх посудин у них широкі дна. Зникають досконалість і акуратність, що так притаманні ранній кераміці. Новим в орнаментации є поява зубчастого штампа, який майже витіснив шнуровий, а також "перлин", утворених нанесеними з середини вдавленнями. У посуду, як і раніше, тонкі стінки та характерний коричнево-чорний колір. До глини додають не тільки пісок, але й маленькі зерна кварцу. Для більш ранніх поселень Сейму та Десни типовими є знаряддя, виготовлені з кварциту.

Для кременевого та кварцитового інвентаря характерні знаряддя для обробки дерева: сокири і долота. Знайдені також уламки зернотерок, вкладиші до серпів, наконечники стріл, точильні бруски. Металеві вироби відомі у невеликій кількості і трапляються на пізніх поселеннях. Серед них конусоподібна підвіска й уламок дроту. Про більш широке використання виробів з бронзи і навіть про місцеве їх виготовлення свідчить знахідка матриці для відливки кельта на поселенні Студенок V. Рідкісним явищем є вироби з кістки: шила, проколки, кілька гральних кісток.

Обрядом поховання у мар'янівців слугувала кремація. Біля с. Гірки археолог І.І. Артеменко розкопав могильник, де було досліджено два поховання в ямах овальної форми. В них знаходилися кремовані рештки померлих, кераміка та крем'яні відщепи.

Пам'ятки мар'янівської культури є своєрідним культурним явищем – частиною ланцюга розвитку однієї з основних етнічних груп давнього населення України, пов'язаної, ймовірно, з угро-фінами.

Олена Плякіна,

ст. науковий співробітник сектора археології ДІКЗ

КУПЦІ ПОНОМАРЬОВИ

Торгові ряди в Путівлі - старовинна одноповерхова споруда блідо-зеленого кольору, що знаходиться на розі вулиць Кірова (Курської) та Свердлова (Вознесенської), неодмінно зупиняє на собі погляди тих, хто вперше відвідує наше стародавнє місто. Зацікавлені намагаються дізнатися про її історію і колишніх господарів.

Ця споруда, умовно кажучи, стала в другій половині XIX століття візитною картою Путівля – граду купецького, куди на знамениту в місті Торгову площу, на чотири щорічні промислові ярмарки приїжджало понад десять тисяч покупців та торговців з різних губерній Російської імперії.

Муровану прямокутну будівлю, довжиною 90 м і шириною 12 м, збудовано за типовим проєктом Торгових рядів, поширених у багатьох містах Росії: Нижньому Новгороді, Ярославлі, Костромі, Єкатеринбурзі, Санкт-Петербурзі, Ростові-на-Дону, Тюмені. Цю споруду й досі використовують в нашому місті за призначенням. Торгові ряди в Путівлі є однією з найпізніших на Сумщині будівель типологічної групи об'єктів. З 1984 року їх взято на облік як пам'ятку архітектури місцевого значення з охоронним № 80.

Відомий український історик архітектури, заслужений архітектор України В.В. Вечерський здійснив дослідження цієї пам'ятки, детально охарактеризував будівлю: «Вуличний фасад споруди, звернений на північ, вирішено у неоренесансних архітектурних формах на базі мотиву ритмічної аркади, кожен елемент якої повторює так звану «римську композиційну дільницю», тобто арку з двома колонами з боків. У такому архітектурному рішенні, яке мовби залучає утилітарну торгову споруду до безсмертних цінностей античної культури, виявилася тяга російського купецтва до європейської поваги. Будівля мурована з цегли, зовні і всередині потинькована. Фасади мають традиційне двобарвне пофарбування: тло блідо-зеленого кольору, деталі білі. Дах двосхилий по дерев'яних кроквах. Підвал під будинком розчленовано на секції для зберігання товарів. Кожна з них має окремі вхід з двору, а у деякі ведуть внутрішні сходи з торговельних приміщень. Розпланування першого поверху секційне».

Торгові ряди збудовано на місці старих дерев'яних лабазів. У них купці протягом багатьох років зберігали сіль, що привозили з Азова українські чумаки. Через це в приміщенні завжди було дуже вогко і воно вважалося непридатним для зберігання будь-яких інших товарів. Лабазні старілі, руйнувалися. Проте, ніхто із місцевих купців, побоюючись підвищеної там вологості, не наважувався щось будувати на цьому місці.

У 1858 році до Путівля приїхав із міста Дмитрієва Курської губернії купець другої гільдії Іван Іванович Пономарьов. Він і наважився купити ділянку землі, на якій стояли лабазі. Наймані робітники знесли їх, заклали міцний фундамент і побудували нову споруду.

Восени 1863 року Торгові ряди, наповнені багатьма видами промислових і продовольчих товарів, розкрили двері першим покупцям.

Іван Пономарьов походив із родини священика Дмитрієвської Соборної церкви, а його дружина Марфа Архипівна – з купецької династії. Вона отримала у спадок другу гільдію після смерті батька, як найстарша із доньок. У подружжя Пономарьових було шестеро синів. Великий будинок, в якому жила багатодітна родина Пономарьових, стояв на розі вулиць Миколаївській (зараз Першотравнева) і Курдюмівській (зараз

Родина Пономарьових. Ялта. 1905 р.

Дзержинська). Купець чесно розподілив Торгові ряди між синами на шість частин. Останні, щоб мати більше прибутку, окремі секції здавали в оренду іншим купцям і торговцям. До речі, його старший син Іван, який народився в 1856 році, отримав у спадок магазин із залізним крамом і частину підвального приміщення. У 1878 році він одружився. За дружину обрав дівчину Іларію, яка також походила з родини спадкових купців і була єдиною дитиною в сім'ї. Після весілля молодих відселили в окремі дім, куплений невдовзі після заручин. Через п'ять років Іван вступає до першої гільдії й стає одним із найзаможніших путивльських купців. У подружжя народилося троє дітей: дві дочки і син на ім'я Іван. У 1899 році він одружується на старшій донці путивльського купця першої гільдії Калугіна – Анастасії. До речі, молодша сестра Анастасії – Катерина, як засвідчував свого часу старожил Путівля Борис Михайлович Шевченко, була красунею й гарно грала на фортепіано. Вона полюбила вишукано одягатися. В кінці XIX століття Катерина брала участь у міжнародному конкурсі краси «Місіс-Європа» в Парижі.

Калугіні мешкали на вулиці Крелевецькій (зараз Радянська), в одноповерховому будинку з високим фундаментом і стелею, прикрашеною ліпниною рослинного орнаменту з вазонами, що й зараз збереглися в приміщенні. До революції в одній із багатьох кімнат будинку кожної неділі збиралися дівчата-піаністки. З вікон лунала класична музика. Після встановлення в місті радянської влади цей дім було націоналізовано. З 1992 року він належить Державному історико-культурному заповіднику в місті Путівлі.

У 1901 році у Пономарьових народилася донечка Оля, яка також, як і її бабуся Іларія, була єдиною дитиною у батьків. Влітку Пономарьови виїжджали з нею відпочивати на мінеральні води курортів Кавказу. Полюбили вони також й узбережжя Чорного моря – Алушту, Ялту, Батумі. Разом з ними їхали й дві служниці.

За спогадами путивлянки Марони Пилипівни Єлфімової (у дівочтві Мітіної 1901-1995 рр.), уродженки села Мар'янівки Новослобідської

Ольга Іванівна Пономарьова. 1918 р.

волості Путивльського повіту, Ольга була її ровесницею. Дівчата навчалися в одному класі Путивльської жіночої гімназії імені Єфросинії Ярославни. Оля, на відміну від інших однокласниць, була розбешеною та вередливою дівчинкою. Її возили до гімназії в гарному фаетоні, взимку – в розкішних з підмостками санях, запряжених білим конем. Батьки одягали дівчинку в красиві й дорогі речі. Серед гімназисток вона вирізнялася надзвичайною охайністю та блиском начищених чобіток і черевичок. Ольга Пономарьова гарно співала і добре танцювала. Проте, навчалася не дуже старанно, без особливого бажання.

Повний курс навчання в гімназії Ольга не закінчила: почалися жовтневі революційні події, а потім громадянська війна. Гімназію було закрито. В роки війни, охоплені жахом, заможні путивляни почали тікати з міста в пошуках спокійного життя. Збиралися за кордон і Пономарьови. Однак, навесні 1919 року Іван Іванович раптово помер від серцевого нападу. Дружина з дочкою залишилися в Путівлі. А восени 1920 року представники нової влади націоналізували їх магазини, склади, будинок, коштовності та всі речі. Ольга з матір'ю змушені були переселитися в будиночок служниці.

На жаль, Ольга Іванівна була зовсім непристосована до життя. Вона не мала ніякого уявлення щодо ведення господарських справ: як готувати їжу, прати, прибирати в домі і навіть мити посуд. До тих пір, доки залишалися живими мати та служниця, Ольга ні до чого не торкалася і ні про що не турбувалася.

У 1942 році, при бомбардуванні Путівля німецькими загарбниками, один із снарядів влучив у їхній будиночок. Служниця й Ольжина мати загинули під уламками, а їй пощастило врятуватися.

Після війни Ольга Іванівна ніде не працювала, часто голодувала та хворіла. Представниці Путивльської районної жіночої ради допомогли одинокій жінці отримати кімнату в колишньому панському будинку. Часто відвідували її та матеріально підтримували.

Пропонували Ользі неодноразово й працевлаштування, на що вона відповідала: «На що владу я працювати не буду. У батьків все забрали. Та хіба ж це народна влада?». Жінка перебивалася на ті кошти, які, часом, надсилали їй родичі з Києва, Москви та інших міст. Разом з тим, бувало, що іноді влітку, Ольга Іванівна підробляла сортувальницею кореспонденції на пошті.

У 80-х роках минулого століття що жінку можна було побачити на лавочці восени, навесні чи влітку, біля невеликого будинку № 98 по вулиці Першотравневій. О.І. Пономарьову взялася доглядати сім'я Вернигорів, яка переселилася з села Воргол Кролевецького району до Путивля.

За спогадами колишніх вчителів історії

міської середньої школи №1 Раїси Олександрівни Кірікової та Тетяни В'ячеславівни Гуц, купецьку дочку часто можна було зустріти біля знаменитих Торгових рядів. Там вона подовгу простоювала, напевно, воскрешаючи в пам'яті безтурботну та ситую юність, що так швидко минула. Тоді їй можна було не замислюватися над старістю, яку вона потім проживала в поневірянні.

Померла Ольга Іванівна в 1989 році. Поховано її на міському цвинтарі по вулиці Радянській. На жаль, її могилку, на якій стоїть залізний хрест з табличкою, ніхто не прибирає. В перші роки після поховання небіжчиці, до цвинтаря приходили її старі знайомі. А коли й вони відійшли у вічність – могила поросла бур'яном. На жаль, мешканці Путивля зачерствіли душою і ставляться недбало

до історії рідного міста.

Доводилося чути, як деякі путивляни, не знаючи історію відомого колись купецького роду Пономарьових, розповсюджують чутки, що в тій могилі, де поховано Ольгу Іванівну, нібито, покоїться прах позабутої путивльської княжни.

Автор статті висловлює ширшу подяку Раїсі Олександрівні Кіріковій – вчителю історії з багаторічним педагогічним досвідом, яка зберегла старовинні фотографії Пономарьових і передала їх до фондів заповідника.

Олена Лешюшкіна,

науковий співробітник ДІКЗ,

член Національної спілки журналістів України

З ІСТОРІЇ ЗВИЧАЙНИХ РЕЧЕЙ: ПРАСКА

Сьогодні ми навіть не уявляємо, як можна обійтися без праски – цього вкрай потрібного в нашому побуті приладу. Праска робить наш одяг гладким і приємним на вигляд, розгладжує зморшки на ньому та дезінфікує.

Історія створення праски сягає своїм корінням сивої давнини. А шлях її вдосконалення досить цікавий. Праски були різноманітними. Наприклад, у IV столітті до нашої ери в Прадавній Греції були винайдені способи плісировки полотняного одягу за допомогою гарячого металевого дроту, що нагадував качалку. Для розгладжування одягу в давнину в окремих країнах використовували навіть злегка оброблений нагрітий круглястий камінь.

Своєрідний засіб для прасування одягу застосовували на Сході. Так, у XVI столітті використовували праски, виготовлені з глини. За своєю формою ці прилади були схожі на невелику випуклу ємкість з ручкою та отвором угорі, через який усередину засипали розжарені вуглики, що нагрівали її гладку підшову – нижню частину. З боків праска мала маленькі отвори для проникання всередину повітря, за допомогою якого там підтримувалася висока температура.

На Україні з давніх-давен і до початку XX століття в сільській місцевості прасування здійснювалося старим, але перевіреним часом способом. Білизну намотували на качалку, клали на стіл або лавку, збризували водою й декілька разів ретельно прокочували «рублем» – подовженою вузькою дерев'яною дошкою з ручкою і поперечними зарубками. Рубель, з характерним стукотом, перекочував качалку, його зарубки при цьому розминали волокна тканини. Цей пристрій ще називали «ребрак» або «пральник».

У фондах Державного історико-культурного заповідника зберігається декілька одиниць таких дерев'яних приладів різних розмірів. Проте, крім цього засобу прасування, в колекції є близько двох десятків інших різноманітних видів прасок. Переважна більшість з них – це важкі металеві вугляні прилади XIX – початку XX століття. Ось про них – родоначальниця сучасної праски, яку змайстрували голландські винахідники, й піде річ.

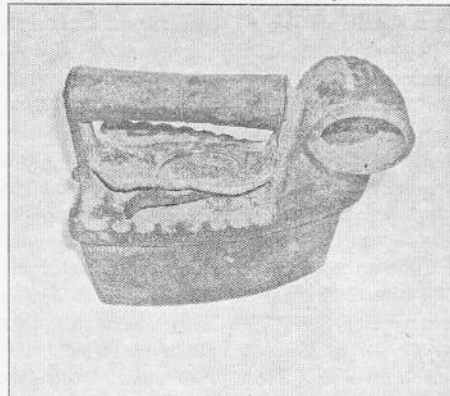
У XIX столітті найбільш поширені праски багатьох країн світу являли собою металеві вугляні пристрої, модернізовані в Голландії. Так, голландські винахідники, ознайомившись з принципом нагріву глиняної праски, створеної на Сході, взяли його до уваги. Вони вдосконалили цю праску, замінивши глину залізом. Проте, залишили порожньою її в середині для засипання розжарених вуглинок. До речі, завдяки цьому вага її зменшилась.

Вдосконалена була і верхня частина праски, до якої додали відкидну кришку. Це набагато

«Прачка». Генрі Морланд

прискорило і полегшило засипання в середину ємкості розжарених вугликів. Деякі з цих прасок пізніше оснащували спеціальним механізмом для піднімання кришки, за допомогою якого регулювали й температуру нагріву. Чим вище підіймалася кришка, тим більш гарячою ставала підшва праски. Кришка мала отвори у вигляді зубців для створення тяги. Відповідно, нижні боки праски теж мали щілини для проникання в

Праски XIX ст. з фондової колекції ДІКЗ

середину повітря. Однак це не дуже допомагало. Тому щоразу домогосподаркам доводилося розмахувати праскою в повітрі або дмухати в щілини, щоб не затухали вуглики.

Для більшої зручності в роботі ручку приладу виготовляли з дерева. Форму праски винахідники залишили незмінною – у вигляді човника. Відтоді прилад став схожим на пароплав. Такої конструкції

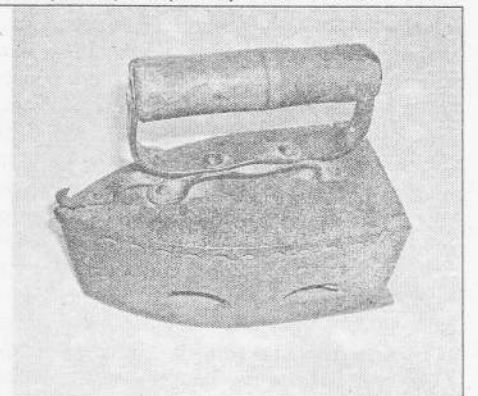
праски випускали різного розміру.

Вдосконалена праска стала в нагоді жінкам багатьох європейських країн, незважаючи на її недоліки. Серйозним з них, по-перше, вважалося те, що під час дмухання на праску або розмахування нею в повітрі, дрібні вуглики випадали з щілин на одяг або дерев'яну підлогу, пропалюючи їх. По-друге, вуглики з дерева виділяли багато їдкого диму, який різав очі й був причиною захворювання легень у професійних прасувальниць.

Втім, попри недоліки модернізованої праски, її завозили до Російської імперії. Металевий чудовиріб, сконструйований голландцями, став справжнім механічним помічником багатьох домогосподарок світу. Тож недаремно англійський художник Генрі Роберт Морланд увіковічив це технічне надбання людства, написавши картину «Прачка», що стала шедевром Ермітажу. На ній зображено молоду вродливу жінку, яка гладить одяг одним із різновидів праски з металевого підставкою. Згодом така конструкція поширилася по всій території Європи і стала користуватися не меншим попитом, ніж створені суцільно-металеві, які нагрівали на вогню.

Проміжок часу з кінця XIX – початку XX століття був найбільш насиченим для вдосконалення праски. Наприклад, французькі винахідники за цей час приділили достатньо уваги модернізації самої форми праски. Вузькі прилади, названі «пагодами», використовувались для прасування корсетів, а маленькі, з довгою ручкою – застосовували для чепчиків.

Праска була дорогою річчю. Наявність її в домі

вважалась символом багатства господарів. Іноді праску, в якості прикраси, навіть виставляли на видному місці поруч з самоваром на гарно вишитій серветці, щоб, як би ненавмисно, з гордістю показати її гостям.

Любов Аніщенко,

молодший науковий співробітник

відділу фондів ДІКЗ

КАРПАТСЬКИЙ РЕЙД

Сімдесят років тому, 12 червня о 18:00, від села Милошевичі на україно-білоруському кордоні (північ Житомирщини), у Карпати вирушило понад півтори тисячі партизанів. Це були досвідчені й витривалі бійці Сумського партизанського з'єднання під командуванням С.А. Ковпака та С.В. Руднева. Позаду залишився рейд на Правобережжі Дніпра - кілька тисяч кілометрів стежок і доріг, Прип'ять, «Сарненський хрест», виснажливий «Мокрий мішок, льодовий аеродром, безліч боїв і сутичок... І тисячі знищених та проїнятих панічним страхом фашистів.

Ковпаківці в Карпатах. 1943 р.

Майже місяць партизанське військо відновлювало сили на річці Уборть, приймаючи літаки з вибухівкою, боеприпасами, медикаментами, літературою. З'єднання готувалося до нового рейду, мета і маршрут якого були відомі тільки командуванню. За радянських часів, на підставі виданих книг, спогадів, шоденників колишніх партизанів, можна було зробити висновок, що основним їх завданням було знищення всіх нафтових промислів, розташованих у районі Борислава та Дрогобича. Однак, крім цього, існувала й інша, не менш важлива на той момент мета - створити відчуття «повсюдності» радянської влади, її постійної присутності навіть на окупованих фашистами територіях, а крім того нагадати про неминуче повернення комуністів на ці землі і невідворотне покарання всіх пособників і помічників фашистів.

Обійшовши Рівне із заходу, Ковпак різко повернув на південь. Рухаючись через Тернопільщину, партизани перетнули залізницю Тернопіль - Проскурів - Жмеринка і були здивовані: з інтервалом у кілька хвилин по лінії йшли ворожі ешелони з військовою технікою. Охорона ж залізниці, незважаючи на значущість вантажу, за партизанськими мірками була майже відсутня. До цього моменту ковпаківці рухалися тихо, але тут не втрималися і дозволили собі підірвати кілька невеликих залізничних і шосейних мостів навколо Тернополя. Мости підірвали в ніч на 8 липня - через два дні після початку наступу німців на Курській дузі. Це був дійсно потужний удар по ворогу, про що ковпаківці тоді й не здогадувалися. Але це стало причиною майбутніх їхніх бід. Про зупинення найважливішої для Східного фронту магістралі, та ще й у розпал Курської битви, не могли не доповісти Гітлеру. Він наказав негайно знищити «бандитів». Тому за лічені дні проти Ковпака зібрали значні сили - 12 дивізій (Василь Войцехович пише про 60 тисяч гітлерівських солдатів), в числі яких гірськострілецька дивізія зі спеціально навченими та екіпірованими солдатами. Очолив їх досвідчений у проведених антипартизанських операцій обергрупенфюрер Крюгер. Грамотний, прозорливий генерал правильно визначив напрямок руху ковпаківців і пропустив їх у гори. Залишалось лише використати свою абсолютну військову перевагу.

У ніч на 16 липня партизани переправилися мостом через Дністер, північніше Галича, та увійшли в гори. Вже увечері того ж дня німці блокували з'єднання на площі 8-10 квадратних кілометрів. Два тижні Ковпак маневрував горами, прориваючи одне оточення за іншим, а було їх понад двадцять. За цей час з'єднання втратило всю артилерію, обоз і кінний склад - як їздових, так і кавалерійських коней, частину з яких партизани були змушені з'їсти, через нестачу продуктів та відсутність можливості поповнення продовольчих запасів. Проте, незважаючи на пекельні умови перебування в Карпатах, ковпаківці зуміли підірвати нафтові вишки під Дрогобичем, а також нафтопровід Битків - Яблунів. За різними оцінками, в ході рейду було знищено від 13 до 17 фашистських

гарнізонів (вбито від трьох до п'яти тисяч німецьких солдатів і офіцерів), чотири танки і три літаки. Варто ще раз пригадати, що партизани надовго вивели з ладу залізничний вузол «Тернопіль», істотно ускладнивши перекидання військ під Курськ, в самий розпал Курської битви, за чотири дні до битви під Прохорівкою. Крім того, місцеве населення, вперше за два роки, побачило представників радянської влади, визволителів. І хоча партизани втратили в Карпатах майже третину особового складу (з 1517 бійців живими залишилися 1047), досягнутий політичний та морально-психологічний ефект від їх перебування на Західній Україні був дійсно вражаючим. При такій перевазі в силах та досвіді гірських боїв, фашисти мали всі можливості знищити голодних та знесилених партизанів до останньої людини. Проте, самі зазнали втрат особового складу більше за партизанів та, врешті, досвідчені та навчені гітлерівці ганебно упустили «жменю бандитів».

Загін був змушений виходити з Карпат, поділившись на 6 груп, щоб знову, за попередньою домовленістю, з'єднатися 1 жовтня 1943 року біля хутора Конотоп, на Житомирщині (саме цю дату найчастіше

С.А. Ковпак підбадьорює партизанів під час рейду. 1943 р.

вважають датою закінчення рейду). Також була і невеличка сьома група - зведена санчастина під прикриттям 10-ї роти путівльського партизанського загону, яку очолив старший лейтенант Т.М. Курочкін. Проте, в цей день до місця зустрічі дісталися основні великі групи, в тому числі й група на чолі з Ковпаком. Невеликі групи і поодинокі партизани продовжували підходити впродовж усього жовтня. На превеликий жаль усіх, хто зміг повернутися з цього важкого рейду, при прориві оточення біля міста Делятин загинув улюблений усіма бійцями комісар С.В. Руднев.

Двадцять першого жовтня 1943 року Ковпак підписав свій звіт про рейд для Українського штабу партизанського руху. За оцінками тодішнього партійного керівництва республіки та Українського штабу партизанського руху, Карпатський рейд виявився «найблискучішим рейдом з усіх, здійснених партизанами України». Відомий американський історик і політолог, один з провідних співробітників Вашингтонського Центру міжнародних та стратегічних досліджень Уолтер Лакер називає Карпатський рейд найбільш вражаючою партизанською операцією 1942-1943 років. І дійсно, люди, які у найтяжчих умовах, коли боротьба вже здавалася безглуздою, не запродалися ворогу за ковток «шнапсу», а продовжували боротьбу і змогли з трофеями повернутися додому, безумовно, заслуговують на те, щоб їх називали героями.

Сміливий рейд ковпаківців глибокими тилами німецьких військ підштовхнув до активних дій інші партизанські з'єднання, а після закінчення війни, у якості зразка, він увійшов до посібників з вивчення тактики партизанської боротьби.

Павло Провоторов,
науковий співробітник краєзнавчого музею

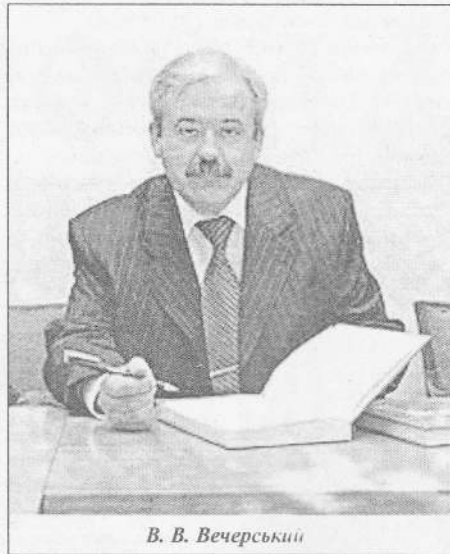
Ювілеї

ФОРМУЛА ТВОРЧОСТІ ВІКТОРА ВЕЧЕРСЬКОГО

Віктор Васильович Вечерський – видатний український історик архітектури, мистецтвознавець, діяч у сфері охорони культурної спадщини України, кандидат архітектури, заслужений працівник культури України, лауреат Державних премій України в галузі архітектури (1998 і 2007 рр.) та Премії в галузі містобудування і архітектури імені І.В. Моргилевського (1999 р.), дійсний член Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS), член-кореспондент Української академії архітектури.

В.В. Вечерський народився в Києві 15 серпня 1958 року, в родині творчих особистостей: батько – викладач престижного столичного художнього інституту, мати – письменниця. У 1981 році він закінчив архітектурний факультет Київського державного художнього інституту (учень Ю.С. Асєєва) і став працювати в Музеї архітектури та побуту України.

Ще у студентські роки Віктор зацікавився стародавнім Путивлем – літописним містом над

V. V. Вечерський

трований київським фотомайстром Ігорем Абрамовичем Гільбо, в якому два великі розділи – «Пам'ятники древнього зодчества» і «В гармонії с традицией», написані Вечерським.

Протягом 1985 року Віктор Васильович, як співробітник Київського науково-дослідного інституту теорії та історії архітектури, був учасником автомобільної експедиції, яка займалася вивченням і фіксацією пам'яток архітектури Лівобережної України. Експедицію очолював доктор мистецтвознавства Г.Н. Логвин. Дослідники побували і в Путивлі. Внесок самого професора Логвина в цю експедицію був дуже високо оцінений Вечерським – його талановитим учнем: «Протягом всієї експедиції учений не

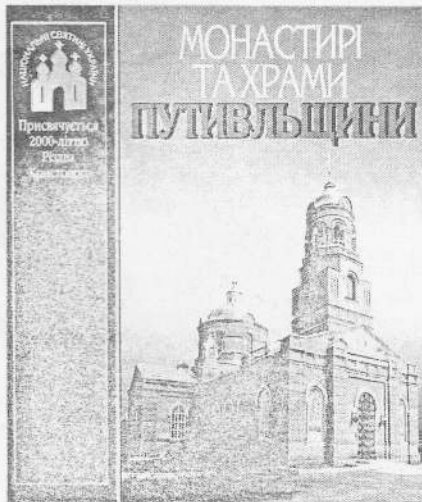
комплексної програми збереження історичної забудови Глухова (1999 р.), Генерального плану розвитку заповідника у Глухові (2003 р.), Путивлі (2006 р.), Чернігові (2008 р.), Переяславі (2010 р.). Він дослідив пам'ятки і написав близько 300 статей до Зводу пам'яток історії та культури України (Сумська, Чернігівська області).

Протягом 1994-1995 рр. В.В. Вечерський працював радником Міністра культури Івана Дзюби; в 1996-2002 рр. – у Державному комітеті будівництва, архітектури та житлової політики України. З 1993 року був заступником головного редактора, а в 1997-2002 рр. – головним редактором наукового журналу «Пам'ятки України: історія та культура». У 2008-2010 рр. – заступник директора Науково-дослідного інституту пам'яток охоронних досліджень Міністерства культури і туризму України. Останнім часом В.В. Вечерський – перший заступник директора Департаменту культурної спадщини та культурних цінностей Міністерства культури України; входить до складу Видавничої ради газети «Культура і життя».

Усі етапи праці Віктора Васильовича, за найвищими критеріями, заслугоували на високе державне поцінування. А це, зокрема, повнометражні документальні фільми про історичну та культурну спадщину України – кінотетралогія «Світ України»: «Храми України», «Українська еліта», «Український степ», «Крим».

В.В. Вечерський – автор понад 600 наукових публікацій, 40 наукових монографій і науково-популярних книжок, у яких відродилися знищені в 30-50-х роках минулого століття науки традиції історико-архитектурного краєзнавства, комплексного вивчення давніх міст як мистецьких явищ. Подіями для вітчизняного наукового світу стали його праці: «Історико-архитектурные предпроектные исследования городов Украины» (1990), «Храми України» (1997); «Софрониевский монастырь» (у співавторстві (2001); «Історія української архітектури» (у співавторстві (2003); «Архитектурна й містобудівна спадщина доби Гетьманщини» (2001); «Втрачені об'єкти архітектурної спадщини України» (2002); «Спадщина містобудування України» (2003); «Українська спадщина: історико-культурологічне ессе» (2004); «Втрачені святині» (2004), «Пам'ятки архітектури й містобудування Лівобережної України» (2005), в якій цілий великий розділ присвячено Путивлю і Путивльському району,

(Продовження на 8-й стор.)

Сеймом. Приїжджаючи на Путивльщину в 1970-ті роки, досліджував стару забудову міста. На базі цих розвідок дослідник-початківець створив проект реставрації Путивльського Мовчанського Печерського монастиря (1981 р.). Цей проект і ліг в основу його дипломної роботи. В 1986 році Вечерський став автором іншого проекту – регенерації пізньосередньовічних укріплень Путивля.

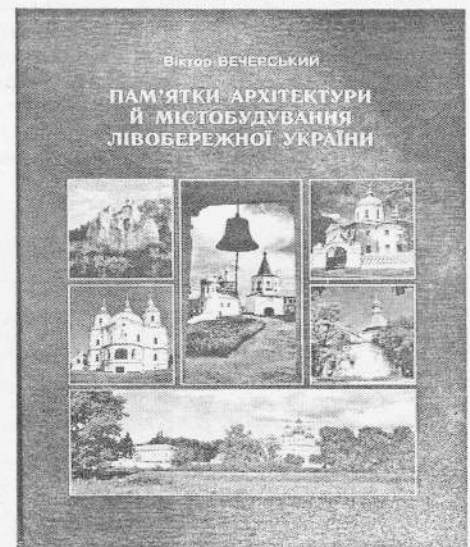
Коло його професійних інтересів – історія архітектури й містобудування України, охорона нерухокої культурної спадщини. Протягом 1983-1984 рр. Віктор Васильович уперше провів комплексні історико-містобудівні дослідження і визначив містобудівні параметри охорони нерухокої культурної спадщини 16 історичних міст України. Він є автором і науковим керівником історико-архитектурних опорних планів і проектів зон охорони пам'яток таких історичних міст України, як Київ, Чернігів, Чигирин, Чернівці, Полтава, Одеса, Вінниця, Новгород-Сіверський, Суми, Путивль, Глухів, Конотоп, Ромни, Лебедин, Охтирка, Тростянець, Білопілля та понад 500 окремих пам'яток архітектури й містобудування.

У 1984 році, за п'ять років до святкування 1000-річчя заснування Путивля, Віктор Васильович знову прийшов до нашого міста, де зустрівся з тодішнім директором Путивльського краєзнавчого музею А.В. Луговським. Так, на основі їх дружніх стосунків і спільної дослідницької роботи, в 1992 році у видавництві «Мистецтво» (Київ) було видано фотопутівник «Путивль», гарно ілюс-

тільки робив креслення, а й малював. Григорій Логвин усе-таки лишився художником. Найяскравіше це засвідчують його акварелі. Завдяки майстерності Логвина, створено серія унікальних у нашій культурі мистецьких реконструкцій давніх українських міст – Києва, Путивля, Глухова. Завдяки силі художньої інтуїції творця, вони дають для розуміння певної епохи, певного міста більше, ніж протокольні сухі й фактографічно правильні реконструкції інших фахівців».

Віктор Вечерський – автор проектів створення Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі (1986 р.), проекту реабілітації історико-архитектурного середовища міста Глухова (1997 р.),

(Продовження. Початок на 7-й стор.)

«Монастирі та храми Путивльщини» (2007), «Українські монастирі. (Невідома Україна)» (2008). У 2009 році побачило світ видання Віктора Васильовича «Православні святині Сумщини». Ця книга присвячена православним церквам та монастирям Сумської області XVII – початку XX століть. Вона містить загальну історичну розвідку та історико-архітектурні нариси про основні монастирі та храми Сумщини. В ній охарактеризовано визначних осіб, з життям і діяльністю яких пов'язані певні пам'ятки церковної архітектури Сумщини. Автором названі імена меценатів і

архітекторів, які створили ці шедеври, імена дослідників культурної спадщини.

Останніми роками невідомим істориком архітектури написано ще такі книги, як «Фортеці і замки України», «Історико-культурні заповідники» (2011) тощо.

Оцінюючи багатогранний талант Віктора Вечерського, можна, без перебільшення, поставити його в один ряд з такими іменами, як Григорій Логвин, Дмитро Яблонський, Юрій Асєєв, Петро Юрченко, Петро Макушенко.

Творчість Віктора Васильовича знайшла багатьох шанувальників не тільки в Україні, а й за її межами. Книги досвідченого історика

архітектури навчають цінувати те, що гідне збереження, ту культурну спадщину країни, яка потребує уваги фахівців такої необхідної людству галузі.

Тож, користуючись нагодою і у зв'язку з 55-річчям від дня народження В.В. Вечерського, колектив Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі бажає нашому сучаснику, людині енциклопедичних знань міцного здоров'я, радості життя, завжди гарного настрою та нових творчих звершень.

Олена Лєпшошкіна,
науковий співробітник ДІКЗ

Історія одного експоната

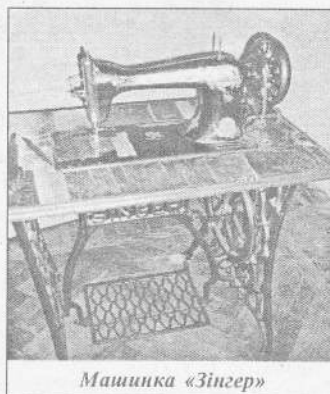
ВИНАХІДНИК ІСААК ЗІНГЕР

Нещодавно до колекції ДІКЗ надійшов цікавий експонат – швейна машинка фірми «Зінгер», яка належала путивлянці, професійній кравчині – Марії Лаврівні Семененковій (1887-1968 рр.).

Нині людство здебільшого користується фабричною продукцією або шиє на суперсучасних машинах. Зовсім інша ситуація була ще на початку XX століття, коли майже кожна жінка мріяла про швейну машинку.

Слово «Зінгер» (прізвище винахідника і водночас найменування заснованої ним компанії) стало тоді синонімом машинки. Саме про «Зінгер» відомий індійський філософ і суспільний діяч Махатма Ганді сказав так: «Це одна з рідкісних корисних речей, яку винайшло людство».

Що ж нам відомо про винахідника Зінгера або найкращого друга кравців всього світу? Ісаак (Айзек) Меррит Зінгер народився 1811 року в Америці, в маленькому містечку Трой (штат Нью-Йорк). Його родина емігрувала з Німеччини. Батько за фахом був каретником. З дитинства Ісаак не відзначався доброю поведінкою. Ще підлітком кинув школу і влаштувався підмайстром до механіка в містечку Рочестер. Минав час, і непосидючий юнак «змінив» фаховий напрямок на бродячого актора. Скитаючись кілька років Сполученими Штатами, 20-річний Ісаак знову вирішив повернутися до колись обраної професії.

Машинка «Зінгер»

Його першими значними винаходами на заводі в місті Бостоні стали деревообробний верстат і пилорама. Проте, комерційний успіх до Зінгера тоді не прийшов. Ісаак став старанно вивчати нові області застосування свого таланту, особливо в легкій промисловості, яка на той час потерпала від кризи. Винахідник вирішив зайнятися удосконаленням швейної машинки американського конструктора Орсона Фелпса. Слід зауважити, що Зінгер був не першим винахідником швейних механізмів, але створені до нього машини були великими і незручними в застосуванні. Надусушенням недоліків машинки Фелпса Ісаак Зінгер працював, обмірковуючи все, протягом десяти днів. За такий короткий термін винахідник не тільки вразив світ, але й став дуже багатою людиною. Три нововведення Зінгера стали базовою схемою машинки на довгі й довгі роки. Вони захищені великою кількістю патентів, що зараз нараховують кілька тисяч охоронних документів.

Треба віддати належне І.М. Зінгеру: він спромігся згуртувати навколо себе дуже талановитих людей – інженерів, механіків, юристів, менеджерів. Це дозволило йому створити в 1851 році фірму «The Singer Manufacturing Company», яка забезпечувала своєю продукцією не тільки домогосподарок, але й швейні фабрики з виробництва військового одягу. Використовуючи сучасні технології, Зінгер зумів знизити вартість машинки від 100 доларів у 1851 році до 10 доларів у 1858 р.

У 1867 році компанія заснувала свій перший закордонний філіал у Шотландії. Ввезення швейних машинок «Зінгер» у Російську імперію було дуже дорогим. Тому в 1896 році вирішили створити російське акціонерне товариство «Мануфактурная компания Зингер» (з 1901 року – «Компания Зингер в России»). Невдовзі виникло нове виробництво – механічний завод у Подольську (Підмосков'я).

У 1902 році там розпочався випуск продукції – так званих сімейних (побутових) швейних машин. До 1913 року їх було випущено більше 600 тисяч штук. Продавалися вони в багатьох магазинах Російської імперії. До того ж, машинки можна було купити навіть у кредит. Завдяки відмінній якості своєї популярної продукції, компанія «Зінгер» одержала право найменування «Поставщик Двора Его Императорского Величества».

Відносно самого І.М. Зінгера, то він залишився в пам'яті своїх

І.М. Зінгер

сучасників як життєрадісний двометровий гігант, малограмотний авантюрист, любитель техніки і сцени, а ще... дуже люблячий батько своїх 23 дітей від численних шлюбів. До речі, зберігся переказ, що остання дружина Ісаака Зінгера – молода жінка Ізабель, була натурницею у французького скульптора Фредеріка Огюста Бартольді, яка позувала йому під час створення образу знаменитої Статуї Свободи, встановленої в Нью-Йорку. Останні роки життя винахідник мешкав у Європі. Помер Ісаак Зінгер у 1875 році.

Вікторія Терентьєва,
завідувач краєзнавчого музею
(За статтею І. Сергєєвої
з журналу «Ручная работа»,
5 грудня 2010 р.)

Засновник: Комунальний заклад Сумської обласної ради Державний історико-культурний заповідник у м. Путивлі

Свідцтво про реєстрацію

СМ № 471 / 93 Р від 11.12.2009 р.

Адреса редакції: 41500 Сумська область, м. Путивль
вул. Радянська, 70, тел. (05442) 5-34-10

e-mail: zapoved_putivl@mail.ru

електронна версія на сайті - <http://www.putivl-1000.net/>

Тираж - 500 примірників. Замовлення №

Друк - ФОП І.В. Щербина (тел. (0542) 78-18-25).

Редакція газети «Місто Ярославни» запрошує до співпраці краєзнавців, науковців, істориків, літераторів

Газета «Місто Ярославни»

Редакційна колегія

Сергій Тупик

Олена Лєпшошкіна

Надія Сторчак

Максим Гуц - верстка

Розповсюджується безкоштовно